

Çeşitli Ülkelerin Maden Yasaları Üzerine Bir İnceleme

Vedat OYGÜR

Jeoloji Y. Mühendisi, MTA Genel Müdürlüğü, Ankara

GİRİŞ

Maden Yasası'nda iyileştirme veya değiştirme çalışmaları ne zaman gündeme gelirse, diğer ülkelerin maden yasalarında ilgili sorunların nasıl ele alındığı söz konusu olmaktadır. Bu konuda çalışanlara yardımcı olabilmek amacıyla, dünyadan seçilmiş bazı örnekler bu çalışmada* özet biçiminde ele alınmıştır.

Konu, okuyucuya kolaylık sağlamak amacıyla*, yürütme, mülkiyet, yasanın kapsamı, çeşitli ruhsatlar biçimindeki maden hakları ve vergilendirme olarak sistemli bir düzen içinde incelenmiştir.

YÜRÜTME

Maden Yasaları, her ülkede değişik yönetim birimleri eliyle yürütülmektedir. Çok genel olarak, yetkili örgütler üç sınıfta toplanabilir:

1) Maden Kurulu (Almanya, Avusturya, Finlandiya, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, Meksika, Portekiz, Şili); yerel komisyonlar biçimindedir ve çoğu kez ilgili bakanlığın taşra örgütüdür,

2) Maden dairesi veya ilgili bakanlık (ABD, Arjantin, Avustralya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Liberya, Meksika, Mısır, Norveç, Venezuela, Yunanistan); ilgili bakanlıklar maden, sanayi, ticaret, ekonomi, tarım, işçileri, kamu biçiminde çok çeşitlidir.

3) Meclis komisyonu veya yerel hükümet (Danimarka, Hindistan, İsviçre, Norveç, Yeni Zelanda).

Bazı ülkelerde yürütme ve denetim yetkisi iki ayrı örgüte verilmiştir. (Avustralya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Liberya gibi),

MÜLKİYET

Madenlerde üd tip mülkiyet vardır:

1) Devlet mülkiyeti (Arjantin, Bolivya, Brezilya, Danimarka, Fransa, Hindistan, İrlanda, Japonya, Kanada, Meksika, Portekiz, Şili, Venezuela, Yeni Zelanda, Yunanistan),

2) Arazi mülkiyeti (ABD, Belçika, İngiltere); accession denilen bu sistemde madenlerde yüzeydeki arazinin mülkiyeti içindedir,

Ancak bazı ülkeler (Almanya, Arjantin, Avusturya, Avustralya, Bolivya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Liberya, Mısır, Norveç) her iki sistemi birlikte kabul etmişlerdir. Buna göre, arazinin mülkiyetine bağlı olan taşocaklar da maden yasası kapsamındadır.

Bazı ülkeler (Almanya, Arjantin, Avusturya, Bolivya, Fransa, İngiltere, Şili, Yunanistan), belirli madenlerin sadece Devlet tarafından işletilebileceğini karar bağlamıştır. Bu madenler, genel olarak kömür, tuz ve radyoaktif minerallerdir. Ayrıca bazı ülkeler, bu gibi özel konular için ayrı yasalar da yapmıştır.

KAPSAM

Bazı ülkelerde ((Almanya, Arjantin, Avusturya, Belçika, Bolivya, Fin-

landiya, Fransa, Hollanda, İsveç, Meksika, Şili) maden yasasına bağlı madenler tek tek veya gruplar halinde sayılmıştır,

Diğer ülkelerdeyse (ABD, Avustralya, Brezilya, Danimarka, Hindistan, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada* Liberya, Mısır, Norveç, Portekiz, Venezuela, Yeni Zelanda, Yunanistan) maden yasasının kapsamı genel ifadelerle belirtilerek tanımlanmıştır,

Taşocaklarına konu olan yapı malzemeleri ise bir kısım ülkelerde (Almanya, Arjantin, Avusturya, Belçika, Bolivya, Finlandiya, Fransa, Hindistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Kanada, Mısır) maden yasası kapsamındadır.

MADEN HAKLARI

Ruhsat Türleri

Maden haklarına konu olan ruhsatlara ilişkin adlama çok çeşitlidir: İzin, yetki belgesi, sözleşme, başvuru, ruhsat, imtiyaz gibi değişik terimler kullanılmaktadır. Bu incelemede, çeşitli adlamalar genelleştirilerek izin ve ruhsat olarak kullanılmıştır, İzin, genel anlamda, yetkililerden alınan bir belgeyi anlatmaktadır. Ruhsat ise, yetkililerle yapılmış bir sözleşmeyi içermektedir

Maden haklarını içeren madencilik çalışmaları üç genel evrede yürütülmektedir:

i) Prospeksiyon; sadece yüzeyden yapılan aramaları içerir. ABD, Liberya, Yeni Zelanda dışındaki ülkelerde prospeksiyon izne tabi değildir.

*Söz konusu çalışmaya ilişkin rapor JMO dan teinin edilebilir

2) Arama; Arjantin, Avustralya, Bolivya, Brezilya, İsveç, Japonya, Venezuela'da izin veya yetki belgesine bağlıdır, Belçika'da serbesttir ve Hollanda'da sadece sondaj yapma ruhsata bağlıdır, Diğer ülkelerde arama yapmak için ruhsat almak zorunludur,

Finlandiya, Fransa, Hindistan, İspanya, İtalya, Japonya, Mısır, Şili'de aranacak maden, arama ruhsatında belirtilir.

Sadece Brezilya ve İtalya'da işletme ruhsatlı sahalar aramalara açıktır, ABD maden yasasında, metalik olmayan belirli mineraller için çok sınırlı koşullarla başka ruhsata konu arazilerde madencilik çalışması yapılabilir,

3) İşletme; sadece İsveç'te işletme yapılabilmesi izne bağlıdır. Diğer ülkelerde işletme yapılması için ruhsat alınması şarttır, İşletme ruhsatı ABD, Avustralya, Japonya ve Kanada'da maden sahasının kiralanması olarak işlem görmektedir, Danimarka'da belirli bir maden için tekel izni verilebilmektedir,

Finlandiya, İspanya, Kanada, Venezuela, Yunanistan'da işletme ruhsatı alanındaki bütün madenler, Liberya ve Meksika'daysa ruhsat sahasında bulunan diğer madenler yetkililerin izniyle işletme ruhsatı kapsamına girmektedir,

Belçika, Brezilya, Hollanda, İsviçre, İtalya, Meksika'da arama ruhsatına sahip olmanın işletme ruhsatı hakkını sağlamadığı açıkça belirtilmiştir,

Ruhsat Süresi

Almanya, ABD, Arjantin, Avustralya, Belçika, Bolivya, Finlandiya, İngiltere, Norveç'te arama ruhsatı belirli bir süreyle sınırlı değildir. Diğer ülkelerde, arama ruhsatı süresi sınırlandırılmıştır.

Sadece Avustralya, Danimarka, Fransa, Hindistan, İrlanda, İsveç, Japonya, Kanada, Liberya, Mısır, Norveç ve Venezuela'da işletme ruhsatları belirli bir süreyle sınırlandırılmıştır,

Ruhsat Alanı

Almanya, Arjantin, Avustralya,

Belçika, Bolivya, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İtalya, Japonya, Norveç ve Şili'de arama ruhsatı alanı sınırlandırılmamıştır,

Brezilya, Finlandiya, Hollanda, İngiltere, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Mısır, Norveç, Yeni Zelanda ve Yunanistan'da işletme ruhsatı alanı için bir sınırlama belirtilmemiştir,

Koşullar

1) Finlandiya ve Fransa'da arama; Belçika, Brezilya, Hollanda ve Portekiz'de işletmede; Danimarka, Hindistan, İsviçre ve İtalya'da hem arama hem de işletmede ekonomik yeterlik aranmaktadır;

Finlandiya, Fransa ve Mısır'da aramada; Belçika, Brezilya ve Hollanda'da işletmede; Hindistan, İsviçre ve İtalya'da hem aramada hem de işletmede teknik yeterlik aranmaktadır,

2) Brezilya, Kanada ve Meksika'da ruhsat sayısına bir sınırlama getirilmiştir,

3) Almanya, ABD, Avusturya, Fransa, ve İtalya'da ruhsatlar devredilebilir,

4) Almanya, Avustralya, Fransa, İsveç, Meksika ve Mısır'da ruhsat sahibine, cevher nakli ve tesisler için komşu araziye belirli koşullarla kullanma hakkı verilmiştir,

5) Bazı ülkelerin (Arjantin, Avusturya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hindistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Japonya, Meksika, Mısır, Portekiz) maden yasalarında vergi ödenmemesi, işletmede kesinti, başarısız işletme, kötü veya projeye uymayan işletme, kamu çıkarlarına uymama gibi durumlarda işletme ruhsatının iptal edileceği açıkça belirtilmiştir,

6) Ülkelerin çoğunda işletme ruhsatı başvurusunda şfama raporu, cevherin tanımlanması, işletme planı istenmektedir.

7) Avusturya, Brezilya, Finlandiya ve Yeni Zelanda'da yıllık işletme raporu isteneceği açıkça belirtilmiştir.

8) Sadece Hindistan maden yasasında, hükümete bir ruhsatı değiştirme veya geri alma yetkisi verilmiştir. Avusturya'da ise, hükümet arazi ve devlet mülkiyetindeki maden

ruhsatlarını birleştirebilir,

9) Yasaların çoğunda, madencilik çalışmaları sırasında özel mülkiyet arazisine zarar verilmesi durumunda arazi sahibine tazminat ödeneceği belirtilmiştir,

VERGİLENDİRME

Almanya, ABD, İngiltere, Japonya, Liberya'da özel bir maden vergisi yoktur.

Diğer ülkelerde, değişen oranlarda devlet hakkı, kira veya ruhsat ücreti, yıllık üretim vergisi ödenmesi zorunluluğu vardır,

ABD, Arjantin ve Kanada'da ruhsatın sürmesi için, belirli miktarda yıllık yatırım zorunluluğu vardır,

ÖZEL DURUMLAR

Fransız maden yasasında; rödövanstan gelen paralar madencilikle ilgili işlerin yürütülmesinde, yeni madenlerin aranması ve işletilmesinde veya eski madenlerin iyileştirilmesinde kullanılan bir fonda toplanır.

Kanada maden yasasında; altın ve kömür madenciliğine prim ve destek ile prospektörlere yardım programları ayrıntılı bir biçimde belirtilmiştir,

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Comité Central des Houillères de France, 1931, Legislation Miniere et Legislation Ouvrière, 7, Baskı.

- Ely, N., 1961, Summary of Mining and Petroleum Laws of the World, U. S. Bur. Mines, Inform. Circular 8017,

- Ely, N., 1964, Mineral titles and concessions: Economics of the Mineral Industries, Seeley W, Mudd Ser., 2. Baskı, 81-130,

- Ely, N., 1974, Summary of Mining and Petroleum Laws of the World (5. Europe), U, S, Bur Mines, Inform, Circular 8631.

- Hodgson, E, C, 1967, Digest of Mineral Laws of Canada: Mineral Resources Division, Dept. Energy, Mines and Resources, Min, Rep, 13

- Stewart, R, M., 1970, Legal Guide for California Prospectors and Miners, 3, Baskı.B